

Öğrencilerin Klinik Motivasyonu Artırmak İçin Hastaneden Beklentileri*

Expectations of Students From Hospital to Increase Their Clinical Motivation

Pınar BEKAR¹, Duygu ARIKAN²

ÖZ

Amaç: Öğrencilerin klinik motivasyonlarının artması için hastaneden beklentilerinin belirlenmesidir.

Yöntem: Tanımlayıcı nitelikteki araştırmanın evrenini, Atatürk üniversitenin hemşirelik fakültesi'nde öğrenim gören birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise 1. 2. 3. ve 4. sınıftan iki şube rastgele seçilerek ulaşılan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 429 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verileri 15 Mayıs-31 Mayıs 2019 tarihlerinde toplanmıştır. Araştırma için "Soru Formu" kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %78,1'in cinsiyeti kız, %31,7'si 1. sınıf, %20,3'ü ise 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %49'u hastanede çalışmak istemektedir.

Klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik öğrencilerin çoğunun (%85,3) beklentisi "anlayışlı davranma" yönündedir. Birinci sınıf öğrencilerinin çoğunun beklentisi (%85,3) klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik "anlayışlı davranma" iken, son sınıf öğrencilerinin ise (%87,3) klinik hemşirelere yönelik "meslektaş gibi davranılması" olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin klinik hemşirelerden meslektaş gibi davranma beklentisi ile cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Sonuç: Öğrencilerin hepsinin kliniğe yönelik beklentileri olduğu saptanmıştır. Bu konuda iyileştirme çalışmaları yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Hastane, Motivasyon

GİRİŞ

Hemşirelik, uygulamaya dayalı bir meslektir. Bu nedenle klinik eğitim, lisans hemşireliği programlarının önemli bir parçasıdır. Klinik eğitim; eğitmen, motivasyon gibi pek çok faktörden etkilenmektedir (1). Yapılan çalışmalarda; klinik eğitimde öğrencilerin bazı sorunlarla karşılaştığı bulunmuştur (2-4). Güdülenme, öğrenmeyi

ABSTRACT

Objective: The study aims to determine the expectations of students from the hospital in order to increase their clinical motivation.

Method: The universe of this descriptive study consisted of the first, second, third, and fourth grade students who were educating at the Faculty of Nursing of Atatürk University. The study sample consisted of 429 junior and senior students, who were randomly selected from two branches of all grades and agreed to participate in the research. The study data were collected between May 15 and May 31, 2019. A questionnaire was used for the research.

Results: Of the students, 78,1% was female, 31,7% was junior, and 20,3% was senior student. Of students, 49% wants to work at a hospital.

The expectation of the most students (85,3%), regarding the lecturers in clinical practice was "to be insightful". It was found that the expectation of most of the junior students (85,3%) was "having insightful lecturers" regarding the lecturers in clinical practice, whereas the expectations of the senior students towards clinical nurses was "to be treated like colleagues" (87,3%). A significant difference was found between gender and the expectation of students to be behaved like colleagues by clinical nurses ($p<0,05$).

Conclusion: All the students were found to have expectations towards the clinic. Improvements can be made in this regard.

Keywords: Student, Hospital, Motivation

etkileyen önemli unsurlardan biridir (5)

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre motivasyon; isteklendirme, güdülemedir (6). Motivasyon bizi harekete geçirir, hareketimizde süreklilik sağlar (7). Motivasyon, öğrencilerin akademik başarılarında en önemli faktördür (8). Eğitim alanında başarı ve etkili öğretimin en önemli bileşenidir (7).

Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin güdü kaynaklarının ve sorunlarının belirlenmesi, hemşirelik eğitiminde kaliteyi artırmak ve ortaya çıkan problemlere çözüm getirmek için önemlidir (5). Öğrencilerin güdülenme düzeyi ile bağlantılı olarak klinik uygulama beklentileri değişir ve

1- Dr. Öğr.Üy., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, E-posta: pınar_24xx@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5430-7185

2- Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, ORCID ID: 0000-0001-9451-8799.

*Bu çalışma 04-06 Haziran 2020 tarihinde 3. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Gönderim Tarihi:24.06.2020 - Kabul Tarihi: 02.09.2021

farklılaşır (9). Yapılan bir çalışmada; öğrencilerin beklenti ile motivasyon düzeyi arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (10).

Yapılan bir çalışmada; hemşirelik mesleğine yönelik öğrencilerin %84,3'ü "çalışma koşullarının kötü ve zor" olduğunu belirtmişlerdir (11). Yapılan bir diğer çalışmada; öğrencilerin %92,91'i "teorik bilgilerini uygulama fırsatı bulamadıklarını" belirtmişlerdir (12). Yapılan başka bir çalışmada; öğrenciler, etkili klinik danışmanların önyargısız iletişim kurabilmeleri, olumlu geribildirim verebilmeleri, empati gösterebilmeleri, öğrencilerin kendi araştırmalarını yapmalarını istemeleri ve öğrencilere bilgi sunabilmeleri gerektiğini belirtmiştir (13).

Ülkemizde ve bazı ülkelerde yapılan çalışmalarda; hemşirelik öğrencilerin klinik uygulamaya yönelik beklentileri olduğu görülmüştür (1,2,11,12,14). Sağlık hizmetlerinde en önemli unsur sağlık personelidir (15). Sağlık personeli olacak öğrencilerin motivasyonlarının artması için beklentilerinin bilinmesi gerektiği düşünüldüğünden önceden yapılan çalışmalara ek olarak öğrencilerin motivasyonlarına da vurgu yapmak için bu tür bir çalışma yapılması planlanmıştır. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin, mezun olup çalıştıklarında teorik bilgilerini uygulamaya doğru şekilde aktarabilmesi için hemşirelik eğitiminde yer alan uygulama dersini etkili bir şekilde geçirmesi gerektiği, bu nedenle de klinik uygulamadaki beklentileri belirlenerek soruna yönelik girişim yapılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin klinik motivasyonlarının artması için hastaneden beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Araştırma tanımlayıcı bir araştırmadır.

Araştırmanın Yeri ve Süresi: Bu araştırma Atatürk Üniversitesinin Hemşirelik Fakültesinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini Erzurum il merkezinde bulunan Atatürk Üniversitesi'nin Hemşirelik Fakültesi 1. 2. 3. ve

4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 2018-2019 eğitim-öğretim yılı verilerine göre evren sayısı 1200 olarak bulunmuştur. Her bir sınıfta 3 şube bulunmaktadır. Örneklemini ise 1. 2. 3. ve 4. sınıftan iki şube rastgele seçilerek ulaşılan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 429 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde; evreni bilinen örneklem hesaplama formülü (%95 güven aralığı, %5 hata payı, %50 görülme sıklığı) kullanılarak yapılan hesaplama sonucuna göre örnekleme 291 öğrencinin dahil edilmesi gerektiği bulunmuştur. Çalışmada olası örnek kayıpları göz önüne alınarak toplam 429 öğrenciye ulaşılmıştır.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri:

- ✓ Araştırmaya katılmaya gönüllü olmak
- ✓ Uygulama dersi almak ve uygulamaya en az 2 aydır çıkıyor olmak

Veri Toplama Aracı: Araştırma için literatür taraması sonucu oluşturulan "Soru Formu" kullanılmıştır. Bu formda, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, çalışmak istediği kurum, hastanede klinik hemşirelere, klinik uygulamadaki hocalara ve idareye yönelik beklentilerini içeren sorular bulunmaktadır. Toplam 5 soru bulunmaktadır (11,12,14,16,17).

Verilerin Toplanması: Araştırmanın verileri, etik kurul onayı ve araştırmanın yapılacağı kurumdan yazılı izin alındıktan sonra literatür ve benzer çalışmalardan yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Soru Formu" uygulanmıştır. Gerekli yasal izinler alındıktan sonra, araştırma kapsamındaki okulda, araştırma için çalışma saatleri belirlenmiştir. Veri toplama aracı, öğrencilere araştırma hakkında ön bilgi verilip öğrencilerin yazılı ve sözlü izni alındıktan sonra 15 Mayıs-31 Mayıs 2019 tarihlerinde araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak öğrencilere ders arasında sınıfta uygulanmıştır. Verilerin toplanmasından önce araştırmanın amacı öğrencilere anlatılmıştır ve onlardan yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Anketlerin doldurulma süresi yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi: Elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin

sayı, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri hesaplanmıştır. Ki-kare testi analizi yapılmıştır. İstatistiksel analizlerde önemlilik seviyesi $p < 0.05$ değeri kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırma Helsinki Deklerasyon ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür.

Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Etik Kurul izni (Tarih: 19.04.2019, Sayı: 2019-2/4) alınmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü kurumdan yazılı izin alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma, araştırmanın yapıldığı zaman aralığı, örnekleme dahil edilen öğrenciler ve kullanılan veri toplama aracı ile sınırlıdır. Bu yönüyle araştırma sonuçları tüm üniversite öğrencilerine genellenemez. Araştırmada, hemşirelik fakültesinin 1. 2. 3. ve 4. sınıfından iki şube rastgele seçilerek ulaşılan öğrenci sayısı, araştırmanın örneklem sayısını yeterli olarak karşıladığı için tabakalı örneklem yöntemi kullanılmadı bu da çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

BULGULAR

Öğrencilerin yaşları ortalama $20,74 \pm 1,72$ bulunmuştur. Öğrencilerin %78,1'in cinsiyeti kız, %31,7'si 1. sınıftadır ve %49'u hastanede çalışmak istemektedir (Tablo 1).

Klinik hemşirelere yönelik öğrencilerin %47,1'i "sağlık personellerinden destek almak", %72,5'i "ayak işi yapmamak", %78,1'i "meslektaş gibi davranılması", %77,6'sı "olumlu iletişim kurması", %47,3'ü "klinik ve uygulama ortamını tanıtmaları", %55'i "iş yükünü azaltan personel olarak görmemesi", %57,3'ünün "rol modeli olması" beklentileri bulunmaktadır (Tablo 2).

İdareye yönelik öğrencilerin %68,1'i "uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi", %69,5'i "çalışma koşullarının iyi olması", %36,8'i "hastanın tüm bilgilerine ulaşmak", %71,8'i "giyinme odasının olması", %56,9'u "okul yönetiminin sıkıntılarımıza çözüm bulması", %62,9'u "teorik derslerimizde aldığımız bilgileri uygulama fırsatı bulmak", %37,3'ü "mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşmesi",

%41,5'i "akademik kadronun güçlenmesi", %54,1'i "hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel, vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek", %8,9'u "staj yapmanın karşılığında ücret almak ve hastanede yemek yiyebilmek" beklentileri olduğunu belirtmektedir (Tablo 2).

Klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik öğrencilerin %76'sı "öğrenciyi savunma", %67,6'sı "uygulama alanlarında hocalarımızın bakım ve tedaviler konusunda bize model olması", %85,3'ü "anlayışlı davranma", %58'i "uygulamaları birlikte yapma", %66'sı "meslek üyesi olarak görme", %80,2'si "öğrencileri değerlendirmede objektif olma", %59,7'si "beklentileri açıkça ifade etme", %71,1'i "danışmanlık" beklentileri olduğunu belirtmektedir (Tablo 2).

Son sınıf öğrencilerin %87,3'ünün klinik hemşirelere yönelik beklentileri "meslektaş gibi davranılması"dır. Son sınıf öğrencilerin %73,6'sının idareye yönelik beklentisi "giyinme odasının olması" şeklindedir. Son sınıf öğrencilerin %86,2'sinin klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik beklentisi "öğrenciyi savunma" olarak belirtilmiştir (Tablo 3).

Tablo 1. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Tanıtım Özellikleri (s= 429) (Erzurum-2019)

	S	%	
Cinsiyet			
Kız	335	78,1	
Erkek	94	21,9	
Sınıfı			
1. Sınıf	136	31,7	
2. Sınıf	93	21,7	
3. Sınıf	113	26,3	
4. Sınıf	87	20,3	
İstenilen Çalışma Ortamı			
Hastane	210	49	
Aile Sağlığı Merkezi	110	25,6	
Üniversite	109	25,4	
Öğrencilerin Yaşı	Min	Max	X±SS
Yaş	15	32	20,74 ±1,72

X±SS= ortalama ve standart sapma

Tablo 2. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Klinik Hemşire, Klinik Uygulamadaki Öğretmen ve İdareye Yönelik Beklentileri (s= 429) (Erzurum-2019)

Beklentiler	S	%
Klinik Hemşirelerden Beklenti		
Sağlık personellerinden destek almak	202	47,1
Ayak işi yapmamak	311	72,5
Meslektaş gibi davranma	335	78,1
Olumlu iletişim kurma	333	77,6
Klinik ve uygulama ortamını tanıtmak	203	47,3
İş yükünü azaltan personel olarak görmeme	236	55
Rol modeli olma	246	57,3
İdareye Yönelik Beklenti		
Uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi	292	68,1
Çalışma koşullarının iyi olması	298	69,5
Hastanın tüm bilgilerine ulaşmak	158	36,8
Giyinme odasının olması	308	71,8
Okul yönetiminin sıkıntılarınıza çözüm bulması	244	56,9
Teorik derslerinizde aldığınız bilgileri uygulama fırsatı bulmak	270	62,9
Mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşmesi	160	37,3
Akademik kadronun güçlenmesi	178	41,5
Hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek	232	54,1
Staj yapmanın karşılığında ücret almak ve hastanede yemek yiyebilmek	38	8,9
Klinik Uygulamadaki Öğretmenlerden Beklenti		
Öğrenciyi savunma	326	76
Uygulama alanlarındaki hocalarımızın bakım ve tedaviler konusunda bize model olması	290	67,6
Anlayışlı davranma	366	85,3
Uygulamaları birlikte yapma	249	58
Meslek üyesi olarak görme	283	66
Öğrencileri değerlendirmede objektif olma	344	80,2
Beklentileri açıkça ifade etme	256	59,7
Danışmanlık	305	71,1

* Öğrenciler birden çok seçenek işaretlediği için yüzdeler “s” üzerinden alınmıştır.

Birinci sınıf öğrencilerin %75’inin klinik hemşirelere yönelik beklentileri “meslektaş gibi davranılması”dır. Birinci sınıf öğrencilerin %68,4’ünün idareye yönelik beklentisi “giyinme odasının olması” şeklindedir. Birinci sınıf öğrencilerin %85,3’ünün klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik beklentisi “anlayışlı davranma” olarak belirtilmiştir (Tablo 4).

Öğrencilerin cinsiyete göre klinik hemşirelere yönelik beklentilerinin karşılaştırmasında;

öğrencilerin cinsiyeti ile klinik hemşirelerden meslektaş gibi davranma beklentisi, iş yükünü azaltan personel olarak görmeme beklentisi, rol modeli olma beklentisi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 5).

Öğrencilerin cinsiyete göre idareye yönelik beklentilerinin karşılaştırmasında; öğrencilerin cinsiyeti ile idareye yönelik uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi beklentisi, hastanedeki

malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek beklentisi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 6).

Öğrencilerin cinsiyete göre klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik beklentilerinin karşılaştırılmasında; öğrencilerin cinsiyeti ile klinik

uygulamadaki öğretmenlere yönelik öğrenciyi savunma beklentisi, uygulama alanlarındaki hocaların bakım ve tedaviler konusunda kendilerine model olması beklentisi, meslek üyesi olarak görme beklentisi, danışmanlık beklentisi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 7).

Tablo 3. Araştırma Grubundaki Son Sınıf Öğrencilerinin Klinik Hemşire, Klinik Uygulamadaki Öğretmen ve İdareye Yönelik Beklentileri (s= 87) (Erzurum-2019)

Beklentiler	S	%
Klinik Hemşirelerden Beklenti		
Sağlık personellerinden destek almak	49	56,3
Ayak işi yapmamak	67	77
Meslektaş gibi davranma	76	87,3
Olumlu iletişim kurma	72	82,7
Klinik ve uygulama ortamını tanıtmak	45	51,7
İş yükünü azaltan personel olarak görmeme	52	59,8
Rol modeli olma	55	63,2
İdareye Yönelik Beklenti		
Uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi	62	71,3
Çalışma koşullarının iyi olması	61	70,1
Hastanın tüm bilgilerine ulaşmak	27	31
Giyinme odasının olması	64	73,6
Okul yönetiminin sıkıntılarınıza çözüm bulması	56	64,4
Teorik derslerinizde aldığınız bilgileri uygulama fırsatı bulmak	48	55,2
Mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşmesi	36	41,4
Akademik kadronun güçlenmesi	32	36,8
Hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek	42	48,3
Staj yapmanın karşılığında ücret almak ve hastanede yemek yiyebilmek	6	6,9
Klinik Uygulamadaki Öğretmenlerden Beklenti		
Öğrenciyi savunma	75	86,2
Uygulama alanlarındaki hocalarımızın bakım ve tedaviler konusunda bize model olması	58	66,7
Anlayışlı davranma	74	85
Uygulamaları birlikte yapma	46	52,9
Meslek üyesi olarak görme	64	73,6
Öğrencileri değerlendirmede objektif olma	66	75,9
Beklentileri açıkça ifade etme	51	58,6
Danışmanlık	61	70,1

* Öğrenciler birden çok seçenek işaretlediği için yüzdeler "s" üzerinden alınmıştır.

Tablo 4. Araştırma Grubundaki Birinci Sınıf Öğrencilerinin Klinik Hemşire, Klinik Uygulamadaki Öğretmen ve İdareye Yönelik Beklentileri (s= 136) (Erzurum-2019)

Beklentiler	S	%
Klinik Hemşirelerden Beklenti		
Sağlık personellerinden destek almak	58	42,6
Ayak işi yapmamak	93	68,4
Meslektaş gibi davranma	102	75
Olumlu iletişim kurma	95	69,8
Klinik ve uygulama ortamını tanıtmak	64	47
İş yükünü azaltan personel olarak görmeme	70	51,5
Rol modeli olma	62	45,6
İdareye Yönelik Beklenti		
Uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi	79	58,1
Çalışma koşullarının iyi olması	92	67,6
Hastanın tüm bilgilerine ulaşmak	53	39
Giyinme odasının olması	93	68,4
Okul yönetiminin sıkıntılarınıza çözüm bulması	67	49,3
Teorik derslerinizde aldığınız bilgileri uygulama fırsatı bulmak	80	58,8
Mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşmesi	43	31,6
Akademik kadronun güçlenmesi	52	38,2
Hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek	84	61,8
Staj yapmanın karşılığında ücret almak ve hastanede yemek yiyebilmek	25	18,4
Klinik Uygulamadaki Öğretmenlerden Beklenti		
Öğrenciyi savunma	89	65,4
Uygulama alanlarındaki hocalarımızın bakım ve tedaviler konusunda bize model olması	94	69,1
Anlayışlı davranma	116	85,3
Uygulamaları birlikte yapma	93	68,4
Meslek üyesi olarak görme	90	66,2
Öğrencileri değerlendirmede objektif olma	107	78,7
Beklentileri açıkça ifade etme	80	58,8
Danışmanlık	91	66,9

* Öğrenciler birden çok seçenek işaretlediği için yüzdeler "s" üzerinden alınmıştır.

Tablo 5. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Klinik Hemşirelere Yönelik Beklentilerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması (Erzurum-2019)

Beklentiler	Cinsiyet						X ²	P
	Kız		Erkek		Toplam			
	S	%	S	%	S	%		
Klinik Hemşirelerden Beklenti								
Sağlık personellerinden destek alma beklentisi								
Evet	168	83,2	34	16,8	202	100	5,757	0,019
Hayır	167	73,6	60	26,4	227	100		
Ayak işi yapmamak beklentisi								
Evet	252	81	59	19	311	100	5,713	0,019
Hayır	83	70,3	35	29,7	118	100		
Meslektaş gibi davranma beklentisi								
Evet	276	82,4	59	17,6	335	100	16,518	0,000
Hayır	59	62,8	35	37,2	94	100		
Olumlu iletişim kurma beklentisi								

Evet	263	79	70	21	333	100	0,690	0,404
Hayır	72	75	24	25	96	100		
Klinik ve uygulama ortamını tanıma beklentisi								
Evet	163	80,3	40	19,7	203	100	1,097	0,350
Hayır	172	76,1	54	23,9	226	100		
İş yükünü azaltan personel olarak görmeme beklentisi								
Evet	200	84,7	36	15,3	236	100	13,587	0,000
Hayır	135	69,9	58	30,1	193	100		
Rol modeli olma beklentisi								
Evet	204	82,9	42	17,1	246	100	7,890	0,006
Hayır	131	71,6	52	28,4	183	100		

*Sattır yüzdeleri verilmiştir. $p < 0,05$ olan değerler kalın yazılarak belirtilmiştir.

Tablo 6. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin İdareye Yönelik Beklentilerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması (Erzurum-2019)

Beklentiler	Cinsiyet						X ²	P
	Kız		Erkek		Toplam			
İdareye Yönelik Beklenti	S	%	S	%	S	%		
Uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi beklentisi								
Evet	241	82,5	51	17,5	292	100	10,562	0,002
Hayır	94	68,6	43	31,4	137	100		
Çalışma koşullarının iyi olması beklentisi								
Evet	234	78,5	64	21,5	298	100	0,108	0,800
Hayır	101	77,1	30	22,9	131	100		
Hastanın tüm bilgilerine ulaşmak beklentisi								
Evet	124	78,5	34	21,5	158	100	0,023	0,904
Hayır	211	77,9	60	22,1	271	100		
Giyinme odasının olması beklentisi								
Evet	243	78,9	65	21,1	308	100	0,416	0,519
Hayır	92	76	29	24	121	100		
Okul yönetiminin sıkıntılarınıza çözüm bulması beklentisi								
Evet	192	78,7	52	21,3	244	100	0,119	0,726
Hayır	143	77,3	42	22,7	185	100		
Teorik derslerinizde aldığımız bilgileri uygulama fırsatı bulmak beklentisi								
Evet	221	81,9	49	18,1	270	100	6,030	0,016
Hayır	114	71,7	45	28,3	159	100		
Mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşmesi beklentisi								
Evet	130	81,2	30	18,8	160	100	1,490	0,230
Hayır	205	76,2	64	23,8	269	100		
Akademik kadronun güçlenmesi beklentisi								
Evet	146	82	32	18	178	100	2,752	0,123
Hayır	189	75,3	62	24,7	251	100		
Hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek beklentisi								

Evet	193	83,2	39	16,8	232	100	7,683	0,007
Hayır	142	72,1	55	27,9	197	100		
Staj yapmanın karşılığında ücret almak ve hastanede yemek yiyebilmek beklentisi								
Evet	28	73,7	10	26,3	38	100	0,473	0,538
Hayır	307	78,5	84	21,5	391	100		

*Satur yüzdeleri verilmiştir. $p < 0,05$ olan değerler kalın yazılarak belirtilmiştir.

Tablo 7. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Klinik Uygulamadaki Öğretmenlere Yönelik Beklentilerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması (Erzurum-2019)

Beklentiler	Cinsiyet						X ²	P
	Kız		Erkek		Toplam			
	S	%	S	%	S	%		
Klinik Uygulamadaki Öğretmenlerden Beklenti								
Öğrenciyi savunma beklentisi								
Evet	267	81,9	59	18,1	326	100	11,539	0,001
Hayır	68	66	35	34	103	100		
Uygulama alanlarındaki hocalarımızın bakım ve tedaviler konusunda bize model olması beklentisi								
Evet	238	82,1	52	17,9	290	100	8,288	0,006
Hayır	97	69,8	42	30,2	139	100		
Anlayışlı davranma beklentisi								
Evet	290	79,2	76	20,8	366	100	1,914	0,187
Hayır	45	71,4	18	28,6	63	100		
Uygulamaları birlikte yapma beklentisi								
Evet	202	81,1	47	18,9	249	100	3,197	0,077
Hayır	133	73,9	47	26,1	180	100		
Meslek üyesi olarak görme beklentisi								
Evet	232	82	51	18	283	100	7,355	0,009
Hayır	103	70,5	43	29,5	146	100		
Öğrencileri değerlendirmede objektif olma beklentisi								
Evet	277	80,5	67	19,5	344	100	6,015	0,019
Hayır	58	68,2	27	31,8	85	100		
Beklentileri açıkça ifade etme beklentisi								
Evet	209	81,6	47	18,4	256	100	4,681	0,033
Hayır	126	72,8	47	27,2	173	100		
Danışmanlık beklentisi								
Evet	251	82,3	54	17,7	305	100	10,912	0,001
Hayır	84	67,7	40	32,3	124	100		

*Satur yüzdeleri verilmiştir. $p < 0,05$ olan değerler kalın yazılarak belirtilmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmada öğrencilerin klinik hemşire, klinik uygulamadaki öğretmen ve idareye yönelik beklentilerinin olduğu görülmektedir. Hemşirelik öğrencilerin uygulamada karşılaştığı sorunlara

yönelik beklentileri olduğu düşünülürse hemşirelik eğitiminde önemli olan hemşirelik uygulamasında pek çok öğrencinin sorunla karşılaştığı söylenebilir.

Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun klinik hemşirelere yönelik ifade ettikleri beklentileri “meslektaşısı gibi davranılması” (%78,1) daha sonra “olumlu iletişim kurması” (%77,6) ve “ayak işi yapmamak” (%72,5) şeklindedir (Tablo 2). Biçer ve ark. (2015) çalışmasında; öğrencilerin %70,2’si hemşireler öğrencileri sağlık ekibin içinde görmediklerini, %45,2’si hemşirelerin kendileri ile nasihat, öğüt veya azarlama şeklinde konuşulduğunu bu nedenle kendileri ile uyumlu bir iletişim kurulmadığını ifade etmişlerdir (18). Tokur Kesgin ve ark. (2018) çalışmasında; öğrencilerin genel uygulama dersi öncesi ve sonrası sağlık personelinin en fazla beklentisi kendilerine “meslek üyesi olarak davranması” yönündedir (17). Tambağ ve ark. (2017) çalışmasında; klinik uygulama alanlarına yönelik öğrencilerin %74,8’inin “sağlık ekibi üyelerinin iyi yaklaşımı beklentisi” bulunmaktadır (19). Bölükbaş ve Uzunsoy (2018) çalışmasında; öğrencilerin %70,5’i hemşirelerin öğrenci ile iletişimini orta, klinikte öğrencilere karşı tutumlarını %48,2’si kısmen olumlu olduğunu belirttikleri bulunmuştur (20). Aydın ve Argun (2010) çalışmasında; öğrencilerin % 36,88’i görev dışı sorumluluklar aldığını belirtmişlerdir (12). Taştekin ve ark. (2016) çalışmasında; öğrencilerin %71,1’i klinik uygulamalarda en fazla karşılaştıkları sorunlar olarak “görevim dışında sorumluluk almak” şeklinde belirtmiştir (21). Hemşirelerin öğrencilerle iletişim sorunu olması ve öğrencilere görev dışı sorumluluklar vermesini, hemşirelerin yoğun çalışması ve iş yükünün fazla olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada yarıdan biraz fazla öğrencinin ifade ettikleri klinik hemşirelere yönelik beklentileri “rol modeli olması” (%57,3) ve “iş yükünü azaltan personel olarak görmemesi” (%55) şeklindedir (Tablo 2). Dönmez ve Karaöz Weller (2019) çalışmasında; klasik eğitim sisteminde okuyan öğrencilerin %74’ü, intörlük eğitim sisteminde okuyan öğrencilerin %73’ü klinik alanlardaki yetersizlik olarak “öğrenci hemşirenin iş yükünü azaltan eleman olarak görülmesi”ni ifade etmişlerdir (22). Tokur Kesgin ve ark. (2018) çalışmasında; öğrencilerin

genel uygulama dersi öncesi ve sonrası sağlık personellerinden beklentileri arasında “iş yükünü azaltan personel olarak görmeme” ve “rol model olma” bulunmaktadır (17). Sağlık personellerinin öğrencilere rol modeli olması ve onları iş yükünü azaltan personel olarak görmemesi, öğrencilerin kliniğe yönelik motivasyonlarının artmasında gerekli olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin klinik hemşirelere yönelik daha az ifade ettikleri beklentileri “sağlık personellerinden destek almak” (%47,1) ve “klinik ve uygulama ortamını tanıtmaları” (%47,3)’dür (Tablo 2). Polat ve ark. (2018) çalışmasında; öğrencilerin %77,8’i “staja gelen öğrencilere servis tanıtılmaktadır (servis işleyişi, yatan hasta profili, vb.)” ifadesine katılmaktadır (4). Baysan Arabacı ve ark. (2015) çalışmasında; öğrenci hemşirelerin anksiyete düzeylerini azaltmak için ilk klinik deneyim öncesi kliniğe oryantasyon programlarının düzenlenmesi önerilmektedir (23). Bu sonuçlara göre; öğrencilerin sağlık personellerinden destek alma beklentisi azaldığında onların klinik uygulamaları daha fazla bağımsız yapabildikleri düşünülebilir. Ayrıca öğrenci hemşirelere klinik ve uygulama ortamı çoğunlukla tanıtıldığı için öğrencilerin kliniğe adapte olmasında daha az sorunla karşılaşılabilirceği söylenebilir.

Öğrencilerin çoğunluğunun idareye yönelik ifade ettikleri beklentileri “giyinme odasının olması” (%71,8) daha sonra “çalışma koşullarının iyi olması” (%69,5) ve “uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi” (%68,1) şeklinde belirtilmiştir (Tablo 2). Nazik ve Arslan (2014) çalışmasında; öğrencilerin %86,4’ü uygulamalarda öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirleneceği beklentileri olduğunu belirtmektedir (11). Tambağ ve ark. (2017) çalışmasında; klinik uygulama alanlarına yönelik öğrencilerin %74,2’sinin “hastane fiziki koşullarının iyi olması” beklentisi bulunmaktadır (19). Taştekin ve ark. (2016) çalışmasında; öğrencilerin % 34,2’si klinik uygulamalarda en fazla karşılaştıkları sorunlar olarak “soyunma odası gibi imkânların kısıtlı olması”, öğrencilerin %71,6’sı mesleği ile ilgili kendisini en fazla tedirgin eden konunun “çalışma şartlarının zor” olması şeklinde belirtmiştir

(21). Atasoy ve Sütütemiz (2014) çalışmasında; hemşirelik öğrencilerinin en önemli sorun olarak gördükleri durumlar arasında “hastanelerde öğrencilere ait giyinme odasının olmaması (%12,63)” bulunmaktadır (16). Cheraghi ve ark. (2008) çalışmasında; klinik öğrenme ortamının öğrenciler için klinik öğrenmeye elverişli ve verimli olmadığı bulunmuştur (24). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaları mesleği açısından önemli olduğu için öncelikle öğrencilere iyi bir çalışma ortamı sağlamak, rahat giyinebilecekleri bir oda sağlamanın gerekli olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin yarısından biraz fazlasının idareye yönelik ifade ettikleri beklentileri “teorik derslerimizde aldığımız bilgileri uygulama fırsatı bulmak” (%62,9), “okul yönetiminin sıkıntılarımıza çözüm bulması” (%56,9), “hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel, vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek” (%54,1) şeklindedir (Tablo 2). Bayar ve ark. (2009) çalışmasında; öğrencilerin %51,6’sı staj için teorik bilgilerinin yeterli olmadığını belirtmiştir (25). Çelikkalp ve ark. (2010) çalışmasında; öğrencilerin %47,1’ünün teorik derslerin uygulanabilir olduğunu düşündüğü belirtilmiştir (26). Tambağ ve ark. (2017) çalışmasında; öğrencilerin %89’u klinik uygulamanın amacını “teorik olarak öğrendiği bilgileri, klinik alanda uygulama” olarak belirtmişlerdir, ayrıca klinik uygulama alanlarına yönelik olarak öğrencilerin %66,9’unun “yeterli araç gereç ve malzemenin olması” beklentisi bulunmaktadır (19). Taştekin ve ark. (2016) çalışmasında; öğrencilerin %13,3’ü klinik uygulamalarda en fazla karşılaştıkları sorunlar olarak “eldiven, maske gibi malzemelerden yeterince faydalanamamak” şeklinde belirtmiştir (21). Bu beklentilerin, kliniklerde öğrenci sayılarının giderek artması, öğretmenlerin daha fazla öğrenciden sorumlu olmasından kaynaklı olabileceği düşünülebilir.

Çalışmada yarıdan daha az öğrencinin idareye yönelik ifade ettikleri beklentileri “akademik kadronun güçlenmesi” (%41,5), “mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşmesi” (%37,3), “hastanın tüm bilgilerine ulaşmak” (%36,8),

ve öğrencilerden en az katılımı olan beklenti ise “staj yapmanın karşılığında ücret almak ve hastanede yemek yiyebilmek” (%8,9) şeklinde belirtilmiştir (Tablo 2). Nazik ve Arslan (2014) çalışmasında; öğrencilerin %23,6’sı “akademik kadronun güçleneceği”, %43’ü “mezuniyet sonrası eğitimlerin gerçekleşeceği” beklentisinin olduğunu belirtmektedir (11). Taştekin ve ark. (2016) çalışmasında; öğrencilerin %28’i klinik uygulamalarda en fazla karşılaştıkları sorunlar olarak “hastanın bilgilerine ulaşamamak” şeklinde belirtmiştir (21). Kayacan Keser ve ark. (2008) çalışmasında; öğrencilerin %6,6’sının stajların ücretlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (27). Çalışma sonuçları, literatür bulgularıyla benzer oranlarda olduğu görülmektedir.

Klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik en fazla öğrencinin ifade ettiği (%85,3) beklenti “anlayışlı davranma” olarak belirlenmiştir. Daha sonra “öğrencileri değerlendirmede objektif olma” (%80,2), “öğrenciyi savunma” (%76), “danışmanlık” (%71,1) beklentileri bulunmuştur (Tablo2). Atasoy ve Sütütemiz (2014) çalışmasında; öğrencilerin öğretim elemanlarından beklentileri değerlendirildiğinde, “öğretim elemanlarının yeri geldiğinde öğrencisini savunması” en yüksek ortalamaya sahip beklentiler olarak bulundu (16). Tokur Kesgin ve ark. (2018) çalışmasında; öğrencilerin genel uygulama dersi öncesi ve sonrası eğitimcilerden en fazla beklentisi kendilerine “danışmanlık yapması” yönündedir (17). Tambağ ve ark. (2017) çalışmasında; klinik uygulama alanlarına yönelik öğrencilerin %78,5’inin “öğretim elemanlarının anlayışlı ve destekleyici olması” beklentisi bulunmaktadır (19). Akman ve ark. (2019) çalışmasında; klinikte eğitimcilerin iletişimini yeterli gören öğrencilerin klinik öğrenme çevresi algılarının daha olumlu olduğu saptanmıştır (28). Aydın ve Argun (2010) çalışmasında; öğrencilerin % 34,75’i bakım ve tedavilerde ortaya çıkan eksiklik, aksaklık, yanlış tedavi ve bakım gibi durumlarda suçlandığını, % 40,43’ü uygulama performanslarının hocalar tarafından yeterince değerlendirilmediğini ifade etmişlerdir (12). Bu sonuçlara göre; klinik eğitmenin öğrencilere yönelik iletişim şeklinin önemli olduğu ve öğrenciler,

öğretmenlerin kendilerine beklentilerini açıkça ifade etmediklerini düşündüklerinden dolayı kendilerinin objektif olarak değerlendirilmediğini ifade ettikleri söylenebilir.

Klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik öğrencilerin diğer beklentileri sırayla “uygulama alanlarında hocalarımızın bakım ve tedaviler konusunda bize model olması” (%67,6), “meslek üyesi olarak görme” (%66), “beklentileri açıkça ifade etme” (%59,7), “uygulamaları birlikte yapma” (%58) şeklinde bulunmuştur (Tablo 2). Aydın ve Argın (2010) çalışmasında; öğrencilerin % 41,14’ü uygulama alanlarında hocaların bakım ve tedaviler konusunda model olmadıklarını belirtmişlerdir (12). Karadağ ve ark. (2013) çalışmasında; öğrencilerin %33,8’inin uygulamada yaşanan sorunların temel nedeni “uygulama alanlarında öğretim elemanlarının model olmaması” olarak belirtmişlerdir (3). Tokur Kesgin ve ark. (2018) çalışmasında; öğrencilerin genel uygulama dersi öncesi ve sonrası eğitmenlerden beklentileri arasında, “meslek üyesi olarak görme”, “beklentileri açıkça ifade etme” ve “uygulamaları birlikte yapma” bulunmaktadır (17). Allari ve Farag (2017) çalışmasında; öğrenciler, klinik eğitmenlerinin öğrencileri motive etme yeterliliği ile etkinliğini ortaya çıkardığını ifade etmişlerdir (1). Çalışmanın sonuçları literatürle uyumludur.

Birinci sınıf ve son sınıf öğrencilerin beklentilerden hangisi çoğunlukta olduğunu karşılaştırırsak; son sınıf öğrencilerin %87,3’ü, birinci sınıf öğrencilerin %75’inin klinik hemşirelere yönelik beklentisi “meslektaş gibi davranılması”dır. Son sınıf öğrencilerin %73,6’sının, birinci sınıf öğrencilerin %68,4’ünün idareye yönelik beklentisi “giyinme odasının olması” şeklindedir. Son sınıf öğrencilerin %86,2’sinin klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik beklentisi “öğrenciyi savunma” iken birinci sınıf öğrencilerin %85,3’ünün ise beklentisi “anlayışlı davranma” olarak belirtilmiştir (Tablo 3, Tablo 4). Bu çalışmada, birinci ve son sınıfın klinik uygulamaya yönelik beklentilerinin benzer olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre; öğrencilerin daha fazla aldıkları hemşirelik eğitimi ve klinik deneyimi ile kliniğe yönelik beklentilerinin

değişmediği söylenebilir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile klinik hemşirelerden meslektaş gibi davranma beklentisi, iş yükünü azaltan personel olarak görmeme beklentisi, rol modeli olma beklentisi arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 5). Öğrencilerin cinsiyeti ile idareye yönelik uygulamada öğrencilerin görev ve sorumluluklarının daha iyi belirlenmesi beklentisi, hastanedeki malzemelerden (eldiven, maske, antibakteriyel jel vb.) yeterince ve kolaylıkla faydalanabilmek beklentisi arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 6). Öğrencilerin cinsiyeti ile klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik öğrenciyi savunma beklentisi, uygulama alanlarındaki hocaların bakım ve tedaviler konusunda kendilerine model olması beklentisi, meslek üyesi olarak görme beklentisi, danışmanlık beklentisi arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$, Tablo 7). Ayrıca kız öğrenciler erkek öğrencilere göre bu beklentilere daha fazla oranda katıldıkları saptanmıştır. Bölükbaş ve Uzunsoy (2018) çalışmasında; hemşirelik öğrencilerin cinsiyeti ile klinik uygulamalarda sorun yaşama, hemşirelerin öğrencilere karşı tutumları, hemşirelerin öğrencilerle iletişimi arasında anlamlı fark bulunmuştur ve erkeklerin kızlara göre bu sorunları daha az oranda belirttikleri saptanmıştır (20). Tokur Kesgin ve ark. (2018) çalışmasında; genel uygulama dersi sonrası uygulamadan en fazla erkeklerin yarar gördüğü, kadınların yararlı bulma oranının düşük olduğu belirlenmiştir (17). Bu sonuçlara göre; erkek öğrencilerin bazı uygulamayla ilişkin konularda kız öğrencilere göre daha az sorun yaşadığı ya da yaşadığı bu sorunları daha az önemseydiği düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Klinik hemşirelere yönelik öğrencilerin çoğunun (%78,1) beklentisi “meslektaş gibi davranılması” iken klinik uygulamadaki öğretmenlere yönelik (%85,3) “anlayışlı davranma”, idareye yönelik ise (%71,8) “giyinme odasının olması” yönündedir.

Klinik uygulama öncesinde öğrencilerin klinikteki sorunları, beklentileri ve bunları etkileyebileceği düşünülen klinik öğretmen, öğrenci sayısı ve nitelikleri, klinikteki hemşire sayısı ve nitelikleri,

hemşirelerin öğrencilere yönelik beklentileri, kliniğin çalışma koşulları, hastanenin fiziki durumu değerlendirildikten sonra klinik uygulama planının yapılması, öğrencileri değerlendirmek için kullanılan formların öğrencilerin beklentileri de dikkate alınarak güncellenmesi önerilebilir.

Çıkar çatışması

Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Allari RS, Farag MK. Nursing Students' Expectations Regarding Clinical Training: A Qualitative Study. *International Journal of Nursing Science* 2017;7(3):63-70. Doi: 10.5923/j.nursing.20170703.02.
2. Delaram M. Clinical education from the viewpoints of nursing and midwifery students in Shahrekord University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2006;6(2):129-135.
3. Karadağ G, Parlar Kılıç S, Ovayolu N, Ovayolu Ö, Kayaaslan H. Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2013;12(6):665-672. Doi:10.5455/pmb.1-1353569323.
4. Polat Ş, Ayyıldız Erkan H, Çınar G, Doğrusöz LA. Bir Üniversite Hastanesinde Klinik Uygulama Yapan Öğrenci Hemşirelerin Uygulama Alanlarına Yönelik Görüşleri. *Journal of Health and Nursing Management* 2018;5(2):64-74. doi:10.5222/SHYD.2018.064
5. Acat MB, Köşgeroğlu N. Güdülenme kaynakları ve sorunları ölçeği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2006; 7(4): 204-10.
6. Türk Dil Kurumu (TDK), Motivasyon, <http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 27.02.2019.
7. Ergin A, Karataş H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Başarı Odaklı Motivasyon Düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018; 33(4): 868-887. doi:10.16986/HUJE.2018036646.
8. Sürücü A, Ünal A. Öğrenci Motivasyonunu Artıran ve Azaltan Öğretmen Davranışlarının İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2018;8(14): 253-295. Doi: 10.26466/opus.404122.
9. Bilgin Z, Ocağcı AF. Ebelik öğrencilerinde mesleki güdülenme. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2011;14(3):40-46.
10. Öztürk Z, İlman EZ. Sağlık yönetimi ve işletmeciliği bölümünde okuyan öğrencilerin bölümü tercih nedenleri

ile beklenti ve motivasyon düzeyleri üzerine bir araştırma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2015; 8(1):72-93.

11. Nazik E, Arslan S. Hemşirelik Mesleğinin Geleceği: Öğrencilerin Beklentileri. *Bozok Tıp Dergisi*, 2014; 4(1):33-40.
12. Aydın MF, Argun MŞ. Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Hastane Uygulamalarından Beklentileri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2010; 1(4): 209-213.
13. Elçigil A, Yıldırım Sarı H. Students' Opinions About and Expectations of Effective Nursing Clinical Mentors. *Journal of Nursing Education*, 2008;47(3):118-123. <https://doi.org/10.3928/01484834-20080301-07>.
14. Azak A, Tamer A, Savaş B. Y Kuşluğu Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Çalışma Ortamından Beklentileri. *GÜSBİD*, 2018;7(2):21-27.
15. Özer M, Bakır B. Sağlık Personelinin Motivasyonu İlgili Etmenlerin Belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 2003; 45(2):117-122.
16. Atasoy I, Sütütemiz N. Bir Grup Hemşirelik Son Sınıf Öğrencisinin Hemşirelik Eğitimi İle İlgili Görüşleri. *F.N. Hem. Derg*, 2014;22(2):94-104.
17. Tokur Kesgin M, Çıtak Bilgin N, Ayhan F. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamaya İlişkin Görüşleri: Genel Uygulama Dersi Örneği. *Social Sciences Studies Journal*, 2018;4(22): 3805-3816.
18. Biçer S, Ceyhan YŞ, Şahin F. Hemşirelik Öğrencileri ve Klinik Hemşirelerin Klinik Uygulamada Öğrenciye Yapılan Rehberlik İle İlgili Görüşleri. *F.N. Hem. Derg*, 2015; 23(3): 215-223.
19. Tambağ H, Turan Z, Can R. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Öğrenim Çevresi İle İlgili Görüşleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2017;33(1):76-90.
20. Bölükbaş N, Uzunsoy E. Öğrenci Hemşirelerin Bakış Açısından Klinik Hemşirelerin Öğrencilere Yaklaşımları. *Hemşirelik Bilimi Dergisi* 2018;1(3):27-33.
21. Taştekin A, Türkdönmez B, Güler M, Yılmaz A, Erşahan T. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Ortamdaki Doyum Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *F.N. Hem. Derg*, 2016; 24(1): 24-29.
22. Dönmez S, Karaöz Weller B. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *ACU Sağlık Bil Derg*, 2019; 10(1):42-48. <https://doi.org/10.31067/0.2019.105>.
23. Baysan Arabacı L, Akın Korhan E, Tokem Y, Torun R. Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin İlk Klinik Deneyim

Öncesi-Sırası ve Sonrası Anksiyete ve Stres Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. 2015; 2(1):1-16.

24. Cheraghi MA, Salasli M, Ahmadi F. Factors influencing the clinical preparation ofBS nursing student interns in Iran. *International Journal of Nursing Practice* 2008;14:26–33. doi:10.1111/j.1440-172X.2007.00664.x

25. Bayar K, Çadır G, Bayar B. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamaya Yönelik Düşünce ve Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi. *TAF Prev Med Bull* 2009; 8(1):37-42.

26. Çelikkalp Ü, Aydın A, Temel M. Bir Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2010;3(2):1-13.

27. Kayacan Keser İ, Çalışkan M, Keskin TZ, Gördebil E. Ebelik ve Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Okul-Hastane İşbirliğine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2008;11:4:1-9.

28. Akman G, Baltacı N, Metin A, Karadeniz Benli C, Doğan NG, Tülek Deniz H, Kulakaç Ö. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Öğrenme Çevresine Yönelik Alguları. *Samsun Sağ Bil Der*; 2019;4(2):69-76.